

יהודים וערבים במרחב האקדמי: שיפור היחסים או הקצנה?

צוות המחקר

סיוואר עאסלה | לי אלדר | ד"ר יוסי חסון | פרופ' עירן הלפרין

במסגרת פרויקט של יוזמות אברהם וקרן אדמונד דה רוטשילד

נובמבר 2020

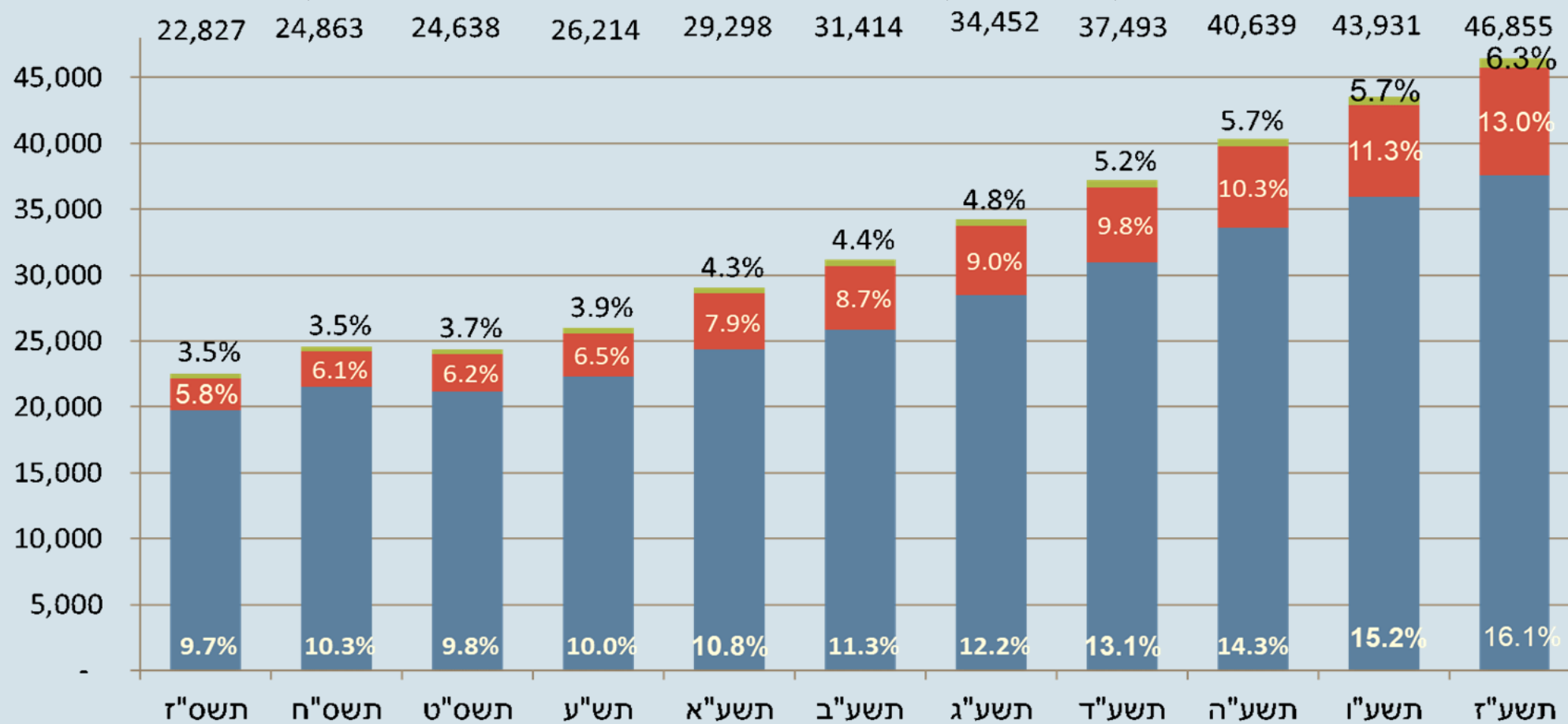
האקדמיה כמפתח למוביליות חברתית

האקדמיה היא מפתח לצמצום פערים ולמוביליות חברתית, לתעסוקה ולהשתלבות החברה

הערבית במשק

עלייה בשיעור הסטודנטים הערבים באקדמיה

סטודנטים ערבים במערכת ההשכלה הגבוהה תשס"ז - תשע"ז

■ סטודנטים לתואר ראשון ■ סטודנטים לתואר שני ■ סטודנטים לתואר שלישי

מקור: המועצה להשכלה גבוהה

סיכוי שטומן בחובו סיכון?

המרחב האקדמי מספק הזדמנות ראשונה משמעותית למפגש בין ערבים ויהודים

◀ מהווה בסיס להיכרות, לשיתוף פעולה ודיאלוג:

מחקר פסיכולוגי מראה שמגע בין קבוצות יכול לקדם יחסים חיוביים ולשפר

עמדות (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2000)

◀ אך הוא גם טעון במתחים ומושפע מקונפליקטים הקיימים בחברה הרחבה:

למפגש בין קבוצות רוב ומיעוט יכולות להיות השלכות שליליות על היחסים בין קבוצות

(Saguy et al., 2009; Wright & Lubensky, 2009)

- ◀ הבנת היחסים בין סטודנטים ערבים ויהודים
- ◀ זיהוי הגורמים המוסדיים והחוויות אשר מעצבים את היחסים בין הסטודנטים
- ◀ תרגום הממצאים לכדי תובנות והמלצות לקידום היחסים בין הקבוצות

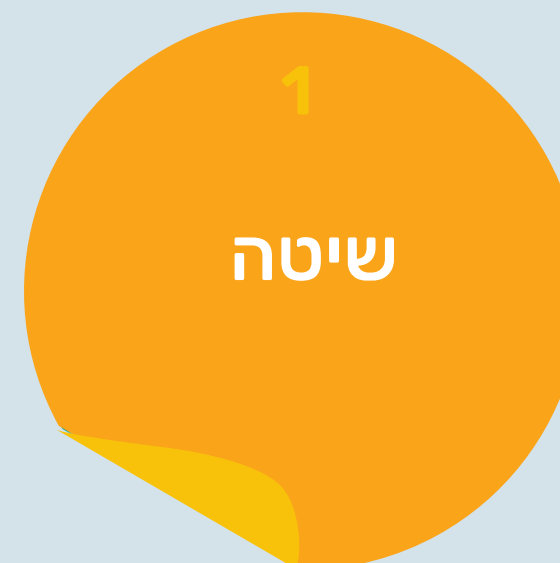

מודל קונספטואלי - דמות הבוגר/ת בתחום חיים משותפים

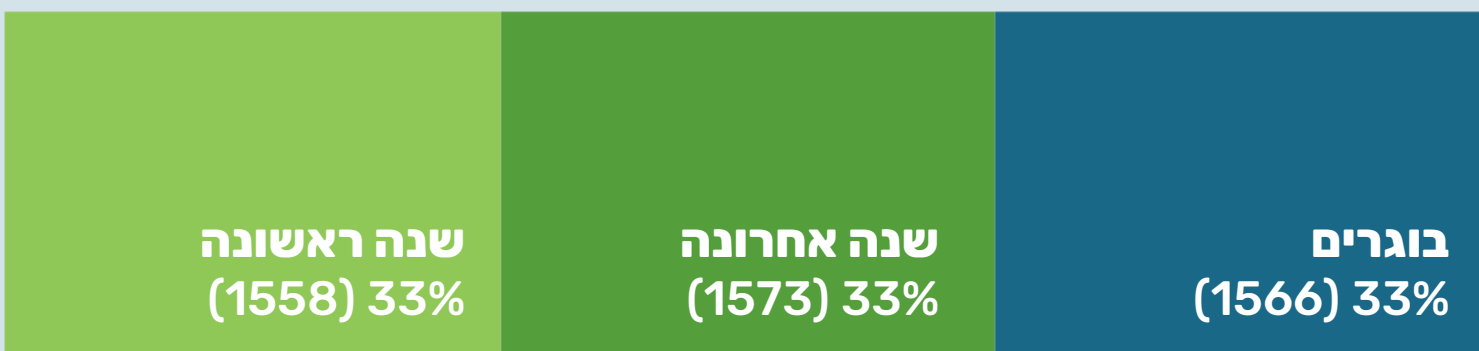
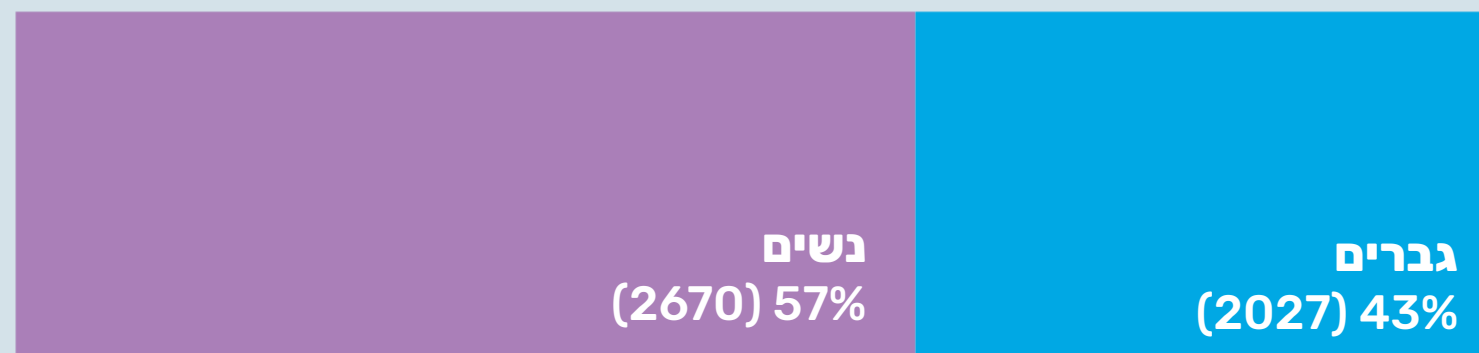
מודל אשר פותח במרכז אקורד, האוניברסיטה העברית

על סדר היום

4697

סטודנטים

שיטת איסוף נתונים:

- ◀ התאחדות הסטודנטים
- ◀ קבוצות פייסבוק של סטודנטים ערבים
- ◀ מעגלים חברתיים אישיים
- ◀ משרדי דיקאנט
- ◀ רכזי סטודנטים ותקווה ישראלית

מדגם לפי מוסדות אקדמיים

12

מוסדות אקדמיים

על סדר היום

1

שיטה

2

עמדות
ותפיסות
הסטודנטים

3

הגורמים
שמעצבים את
יחסי הסטודנטים

4

מסקנות

דמות הבוגר/ת: מוכנות לקרבה

מוכנות לקרבה

“הבוגר יפתח מוכנות, נכונות ומוטיבציה לקרבה חברתית עם חברי הקבוצות האחרות במגוון מסגרות החיים. הבוגר ירכוש ידע, כישורים ומוטיבציה לחיות ולפעול כחלק מסביבה מגוונת, תוך הכרה והתמודדות עם הקשיים והאתגרים הכרוכים בכך לצד הבנה של היתרונות שטמונים במרקם חיים מגוון.”

באיזו מידה סטודנטים באים במגע עם האחר באקדמיה?

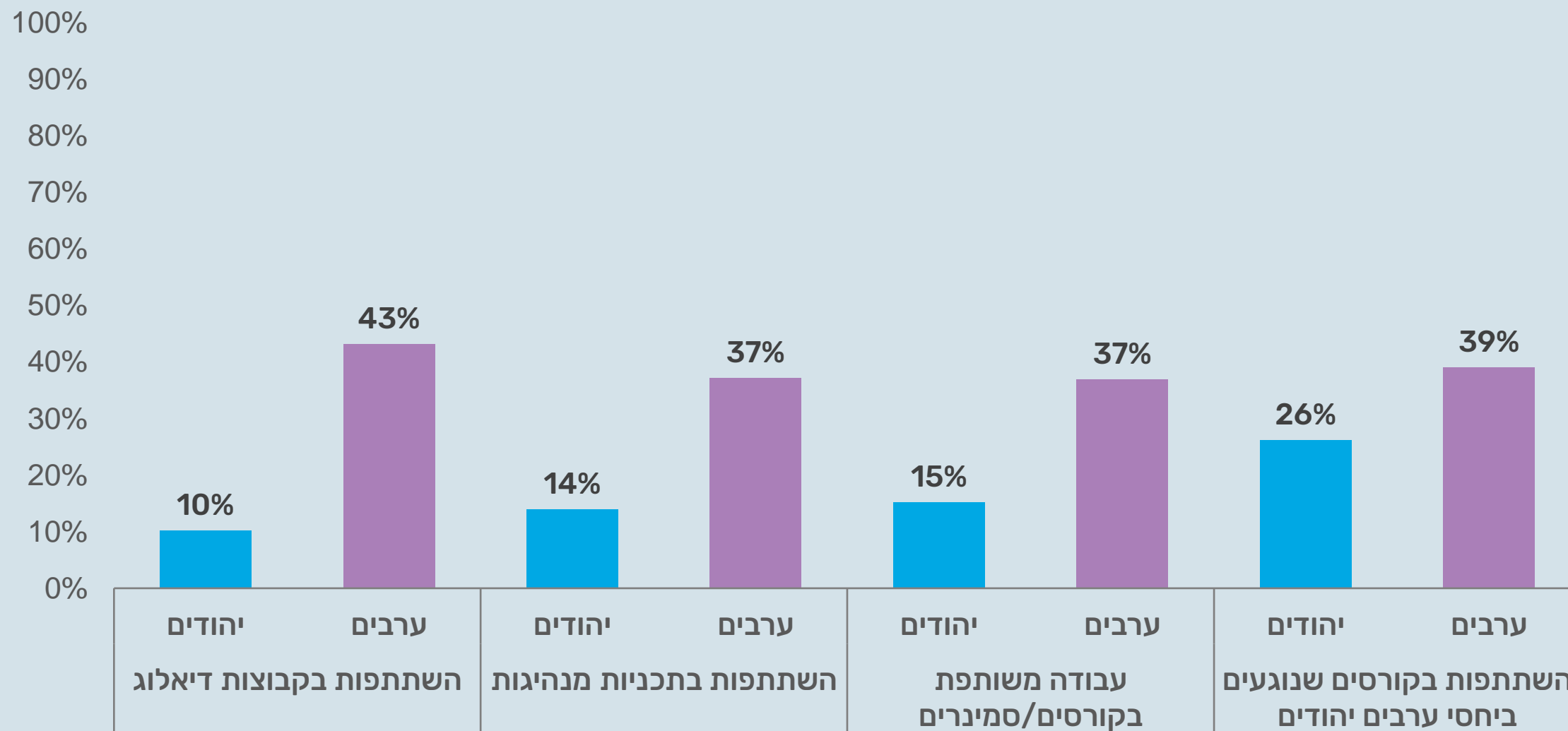
קרבה חברתית מתאפשרת בזכות מפגש ישיר בין חברי הקבוצות השונות במוסד האקדמי.

סוגי מפגש באקדמיה:

- ◀ שיתוף פעולה בקורסים/סמינרים
- ◀ השתתפות בקבוצות מנהיגות
- ◀ השתתפות בקבוצות דיאלוג
- ◀ השתתפות בקורסים הנוגעים ביחסי ערבים יהודים

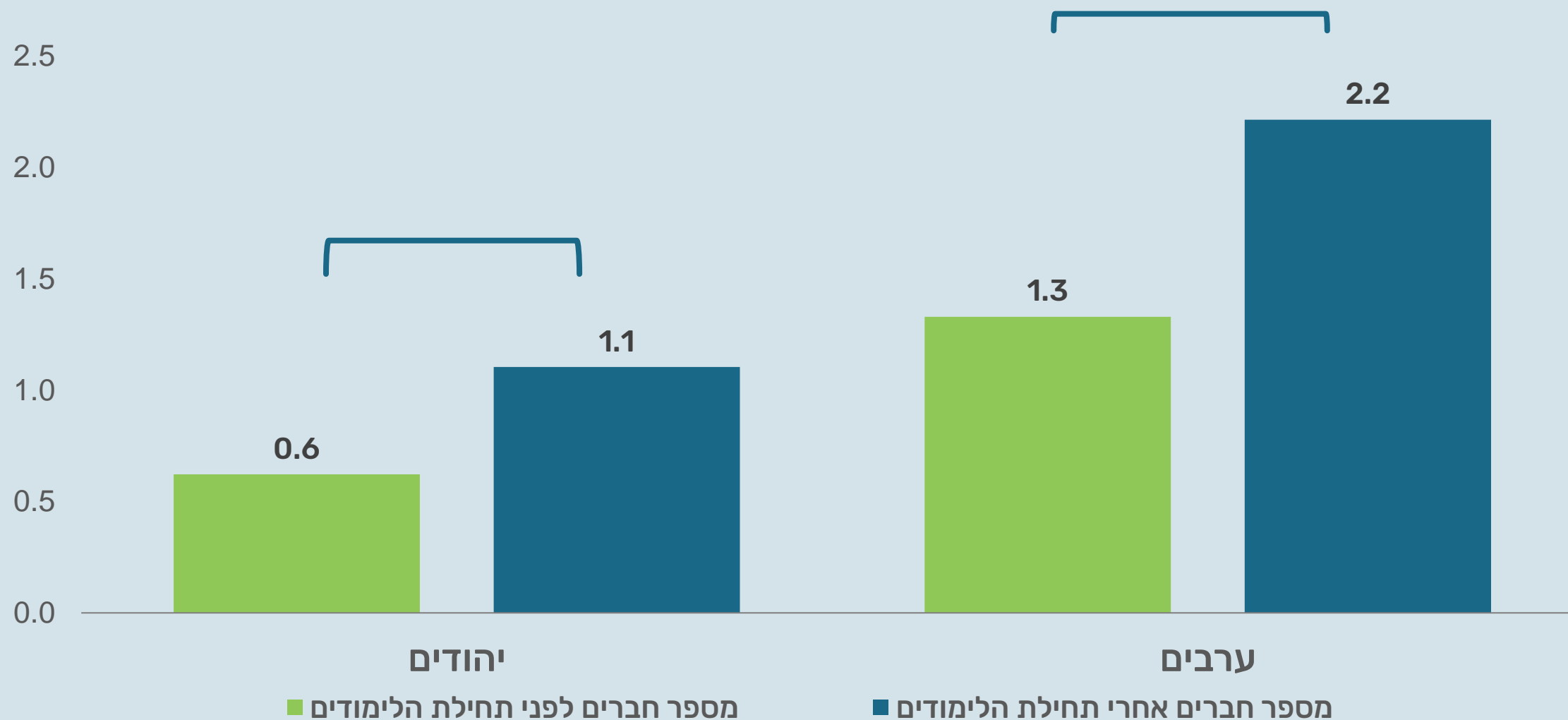
המגע בין סטודנטים ערבים ויהודים באקדמיה הוא יחסית מינימלי

אחוז נמוך של סטודנטים ערבים ויהודים לקחו חלק בסוגי המפגש השונים

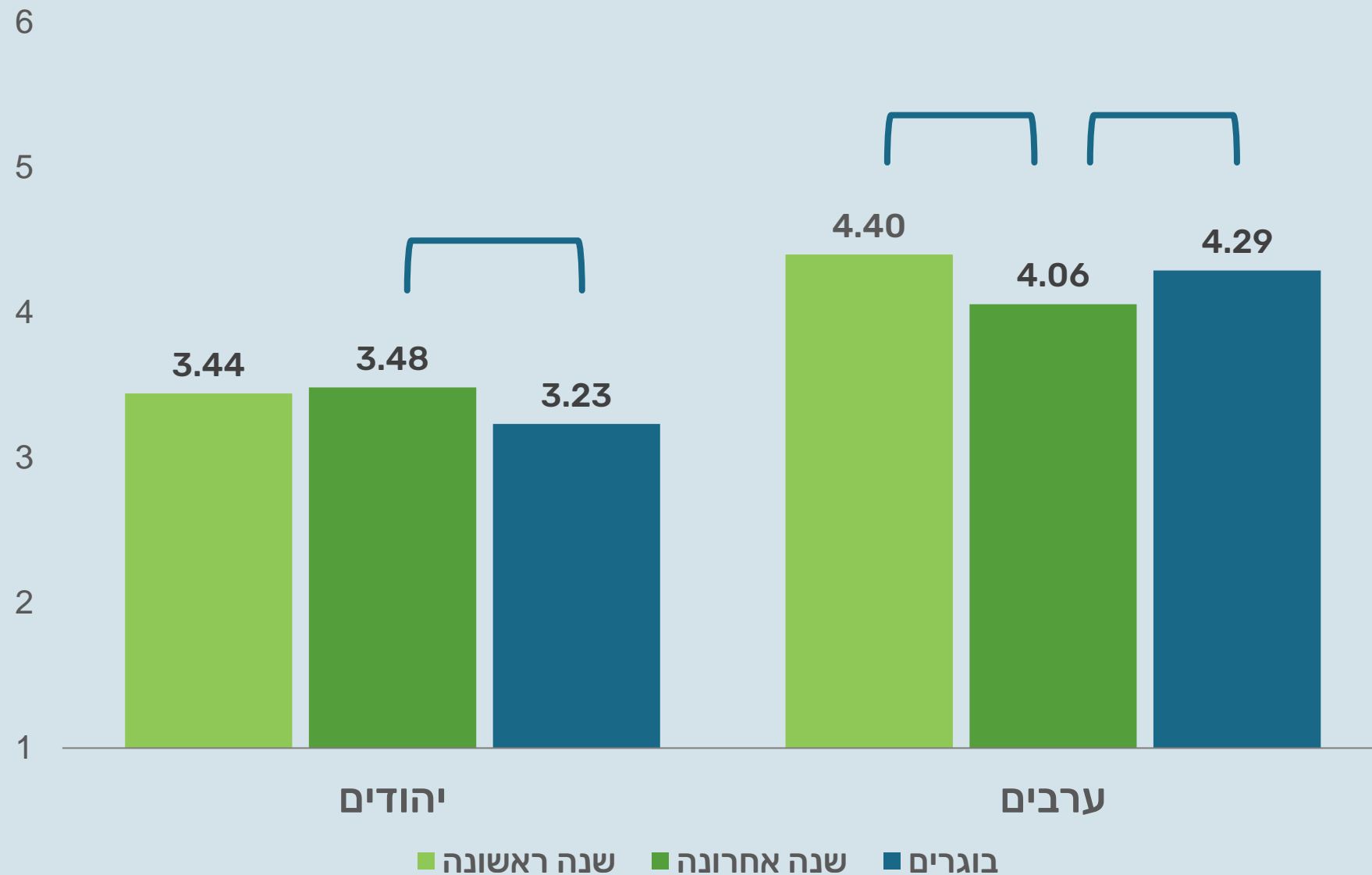
על בסיס סטודנטים שנה אחרונה ובוגרים (2539 יהודים, 605 ערבים)

עלייה במספר החברים מקבוצת החוץ אחרי הכניסה לאקדמיה

כמה חברים [יהודים/ערבים] קרובים היו לך לפני תחילת לימודיך האקדמיים?"; "כמה יש לך כיום (באקדמיה ומחוצה לה)?"
=0 אף אחד, =1 חבר אחד, =2 שני חברים, =3 שלושה חברים, =4 ארבעה או יותר, על בסיס משיבים בכל שלבי הלימודים.

אין עלייה במוכנות לקרבה חברתית

סטודנטים ערבים מדווחים על מוכנות יותר גבוהה לקרבה חברתית בהשוואה ליהודים. מוכנות לקרבה חברתית בקרב ערבים היא נמוכה ביותר בשנה אחרונה, ואחרי סיום הלימודים בקרב יהודים

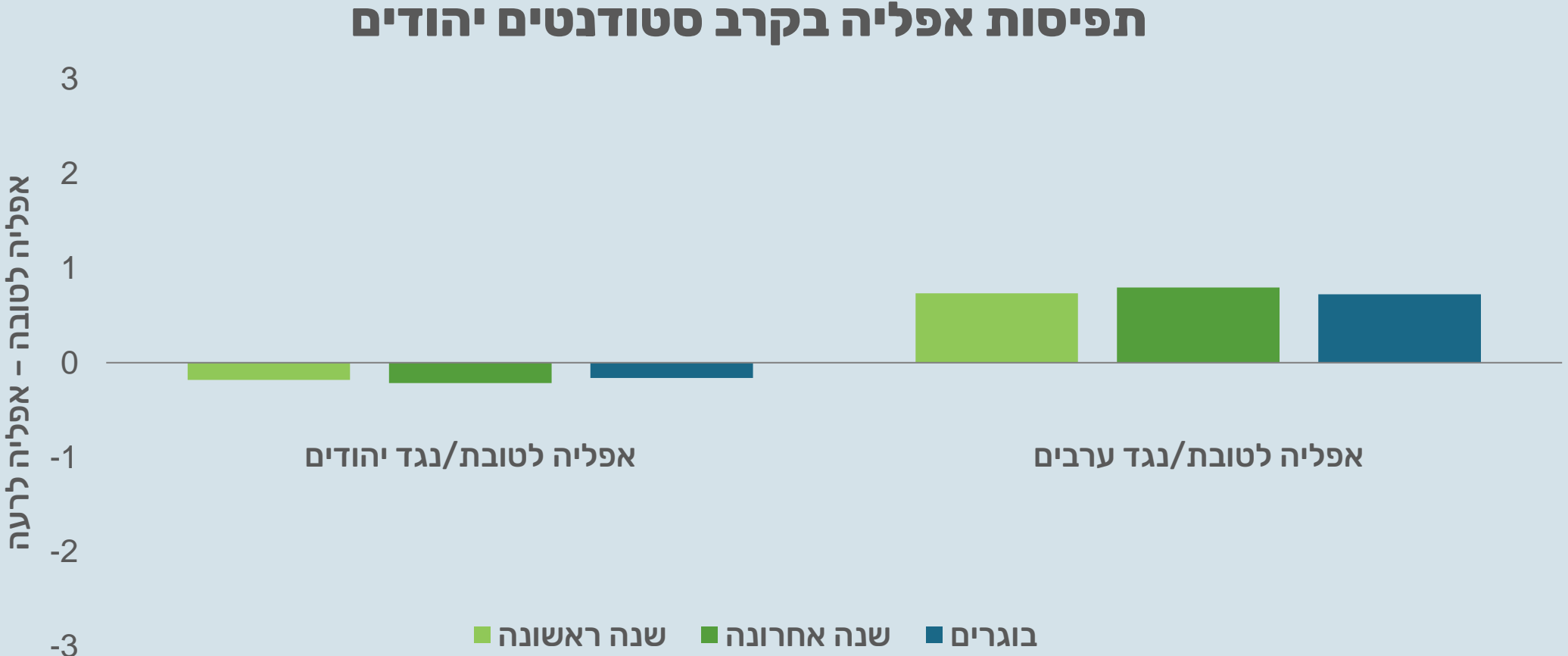
דמות הבוגר/ת: רגישות לאי שיוויון

רגישות
לאי-שוויון

“הבוגר יהיה רגיש לאי-שוויון חברתי ומבני, מעבר לזה שמופנה כלפי הקבוצה החברתית שאליה הוא שייך. הבוגר יהיה נכון לפעול באופן אקטיבי כדי להפחית אי-שוויון או עוולות בין-קבוצתיים שמופנים כלפי חברי קבוצות חברתיות שונות.”

אין עלייה ברגישות לאי שיוויון בקרב סטודנטים יהודים

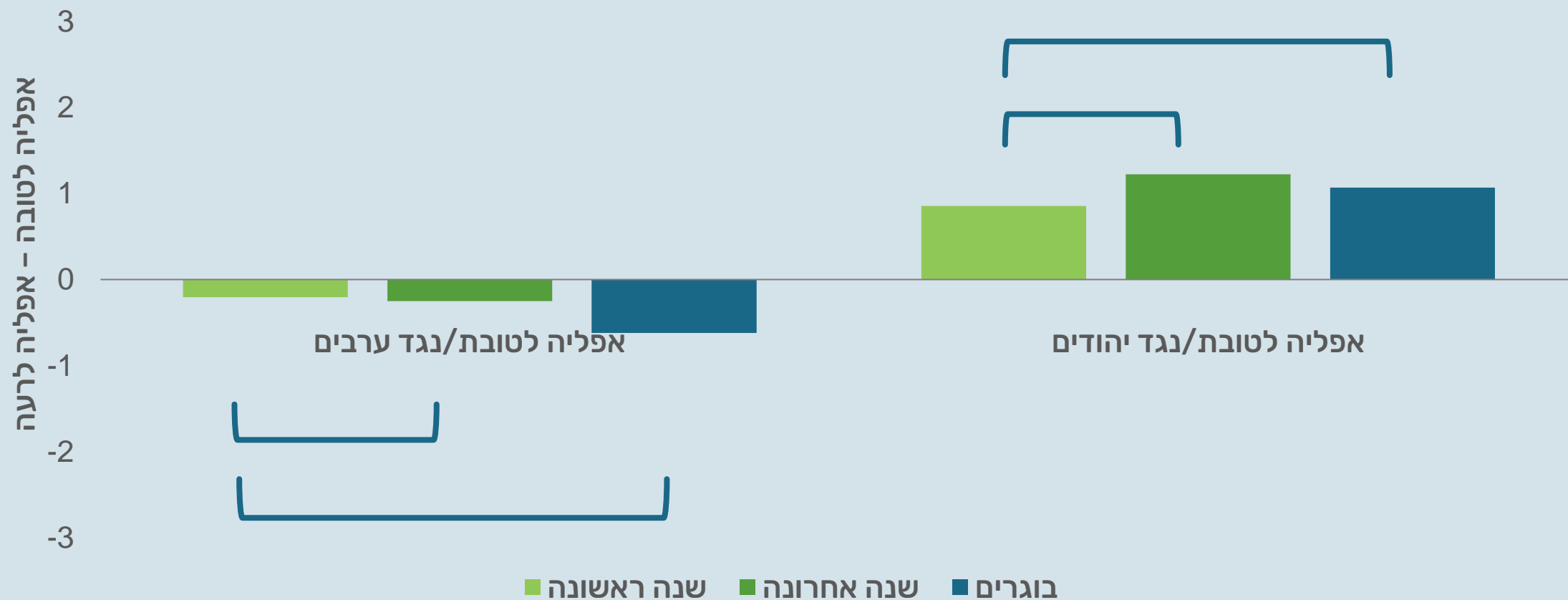
באיזו מידה לדעתך סטודנטים [ערבים/יהודים] מופלים לטובה (מקבלים יותר ממה שמגיע להם) או לרעה (מקבלים פחות ממה שמגיע להם) ב[שם המוסד]?"
- 3 = מופלים לרעה; 0 = לא מופלים, 3 = מופלים לטובה; על בסיס משיבים בכל שלבי הלימודים

סטודנטים ערבים בשלבים מתקדמים מזהים יותר אפליה

▶ תפיסות אפליה לטובת יהודים הן גבוהות יותר בקרב סטודנטים ערבים בשנה האחרונה או בוגרים

▶ תפיסות אפליה נגד ערבים הן גבוהות יותר בקרב בוגרים

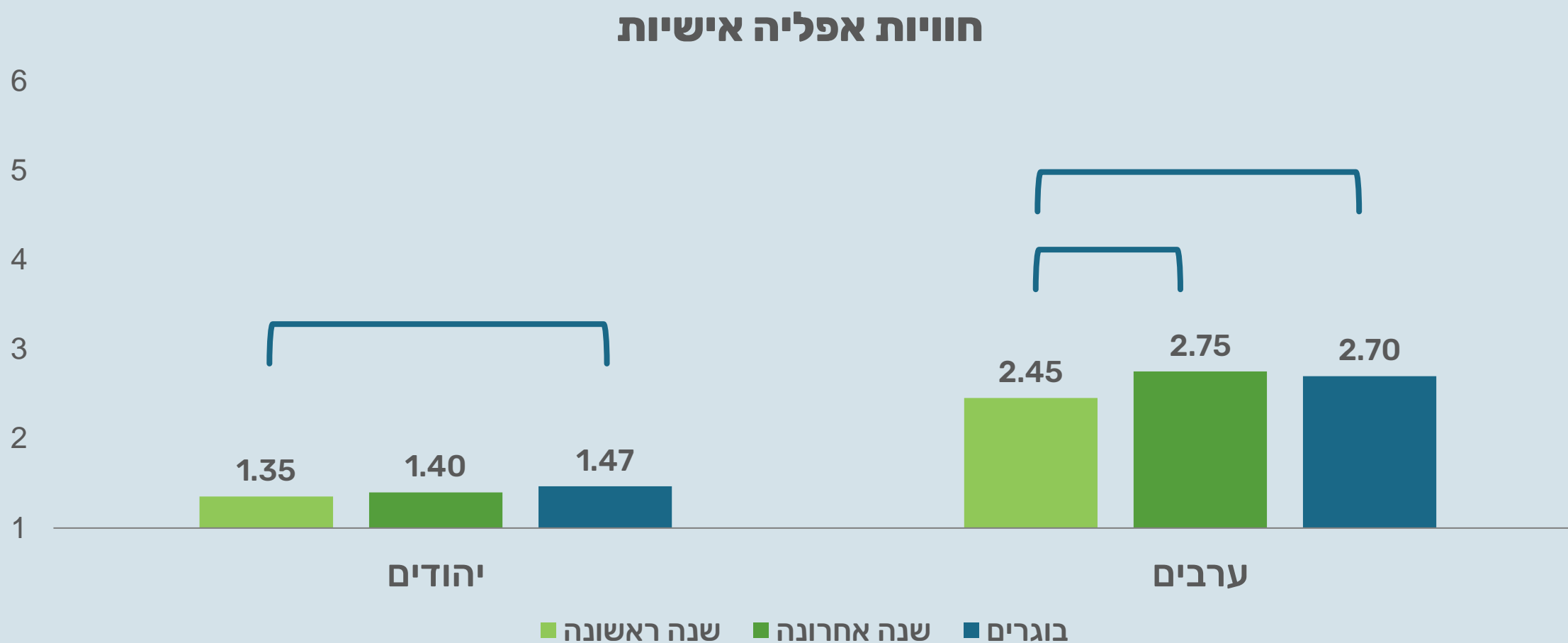
תפיסות אפליה בקרב סטודנטים ערבים

באיזו מידה לדעתך סטודנטים [ערבים/יהודים] מופלים לטובה (מקבלים יותר ממה שמגיע להם) או לרעה (מקבלים פחות ממה שמגיע להם) ב[שם המוסד]?"
-3 = מופלים לרעה; 0 = לא מופלים; 3 = מופלים לטובה; על בסיס משיבים בכל שלבי הלימודים

סטודנטים ערבים בשלבים מתקדמים חווים יותר אפליה

סטודנטים ערבים בשלבים מתקדמים בלימודים מדווחים על רמות גבוהות יותר של חוויות אפליה

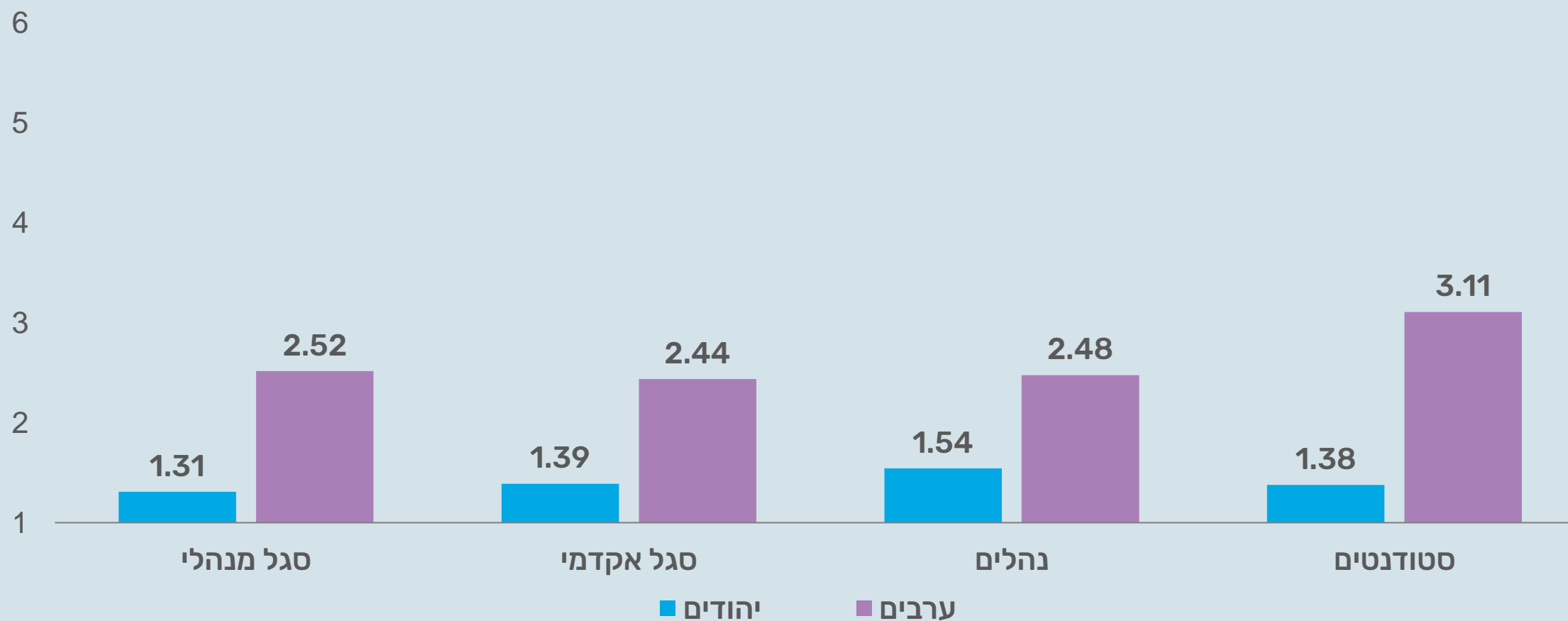
"באיזו מידה אתה מרגיש אפליה בקמפוס מהסגל המנהלי/מרצים וסגל ההוראה/נהלים מפלים/סטודנטים אחרים?"

= כלל לא; 6 = במידה רבה על בסיס משיבים בכל שלבי הלימודים

מקור האפליה המשמעותי ביותר הוא מצד סטודנטים יהודים

סטודנטים ערבים מדווחים על חוויות אפליה יותר גבוהות מצד סטודנטים יהודים ◀

מקור חוויות האפליה

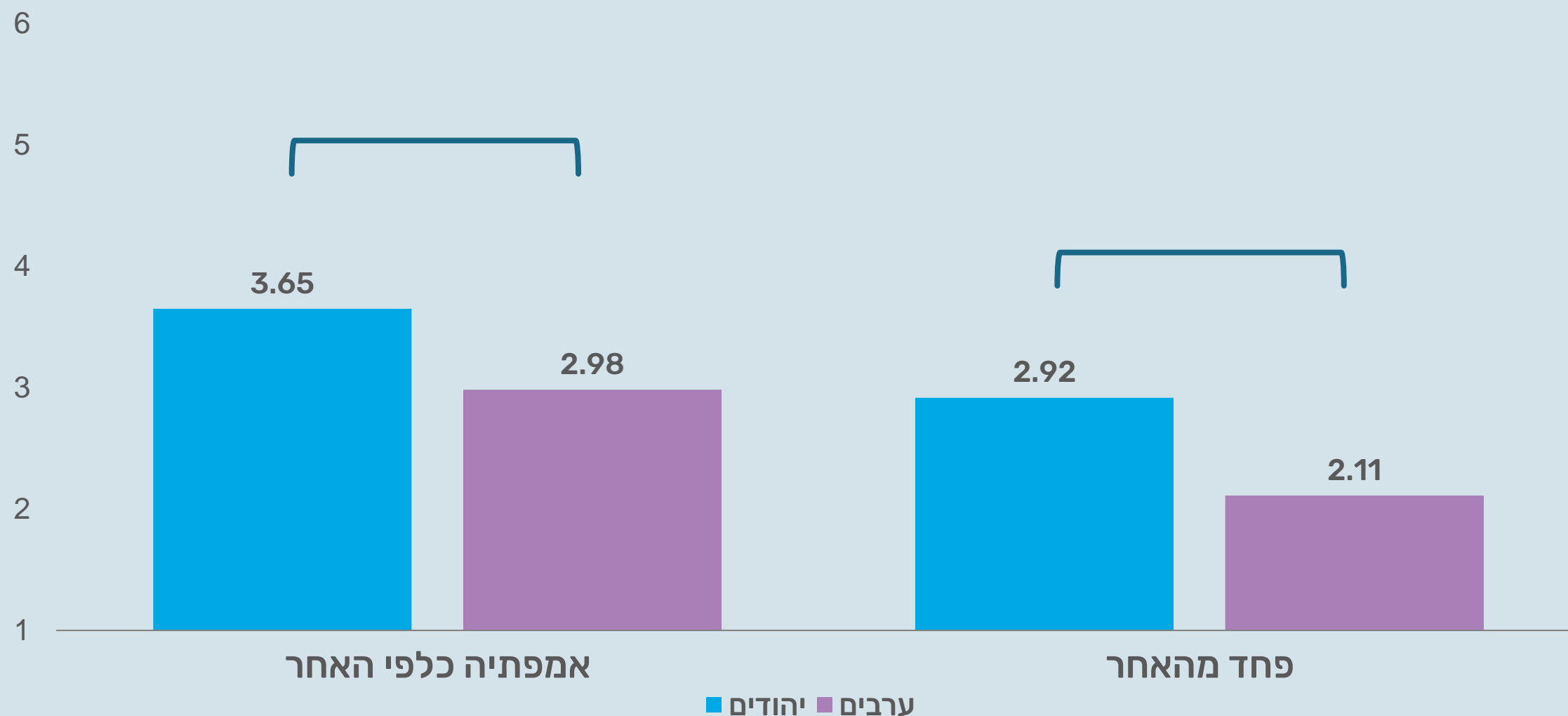

דמות הבוגר/ת: סובלנות

“הבוגר ילמד להכיר ולקבל חברי קבוצות חברתיות אחרות תוך פיתוח של סובלנות לאחר ולשונה והפחתה משמעותית ברמת הסטריאוטיפיזציה, הדעות הקדומות, השנאה הבין-קבוצתית והכוונות ההתנהגותיות שנובעות מתפיסות אלו ביניהן אפליה, הדרה וחוסר סובלנות חברתית ופוליטית.”

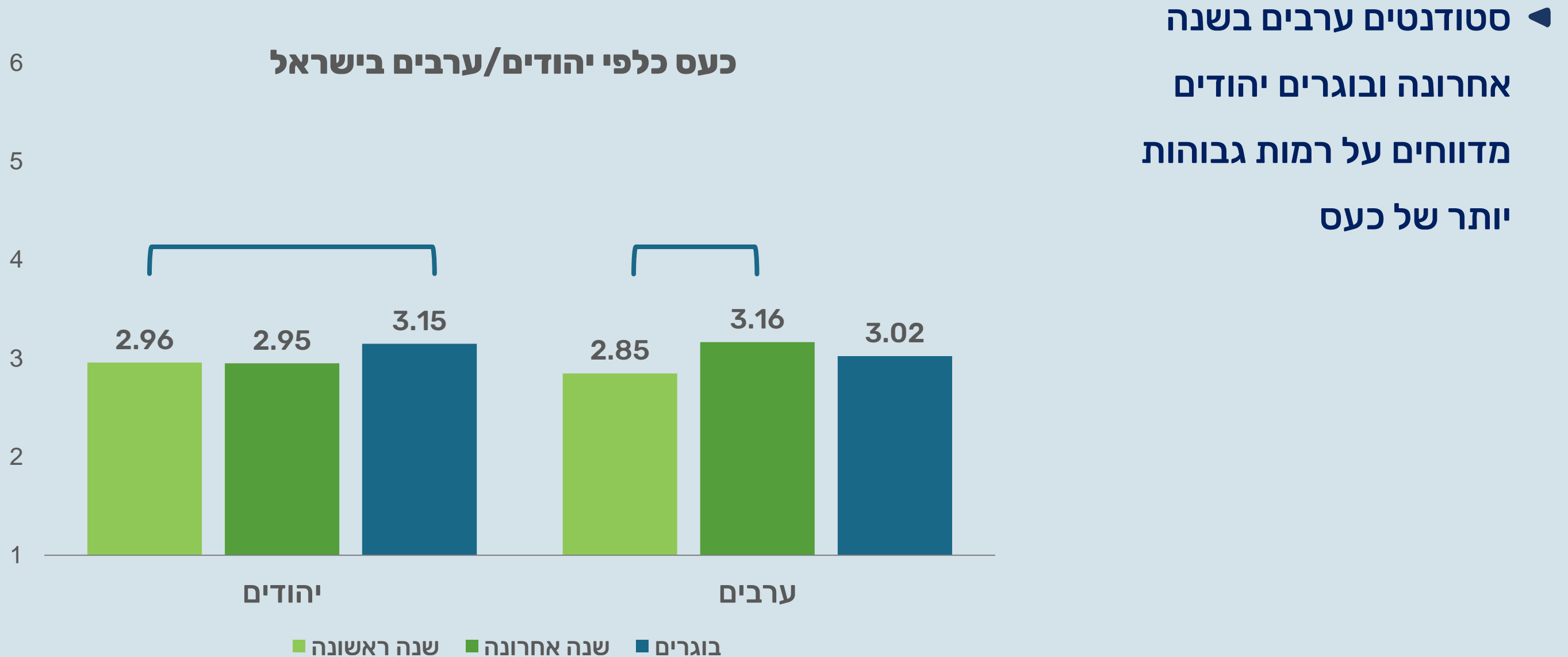
סטודנטים יהודים מרגישים יותר אמפתיה אך גם פחד

"באיזו מידה אתה מרגיש כל אחד מהרגשות הבאים כלפי יהודים/ערבים בישראל?"

=1 כלל לא; =6 במידה רבה; על בסיס משיבים בכל שלבי הלימודים

רמות הכעס לא יורדות עם השנים, ואף יש מגמת עלייה

סיכום | עמדות ותפיסות של סטודנטים ביחס לעצמם ולאחר

◀ המגע בין סטודנטים ערבים ויהודים באקדמיה הוא מינימאלי

◀ בתקופת הלימודים נוצרות חברויות חדשות בין ערבים ויהודים

אך הדבר מתרחש ללא שינוי תפיסתי ברמה הקבוצתית

◀ ניכרת מגמה שלילית בתפיסות וביחסים בין יהודים וערבים

על סדר היום

1

שיטה

2

עמדות
ותפיסות
הסטודנטים

3

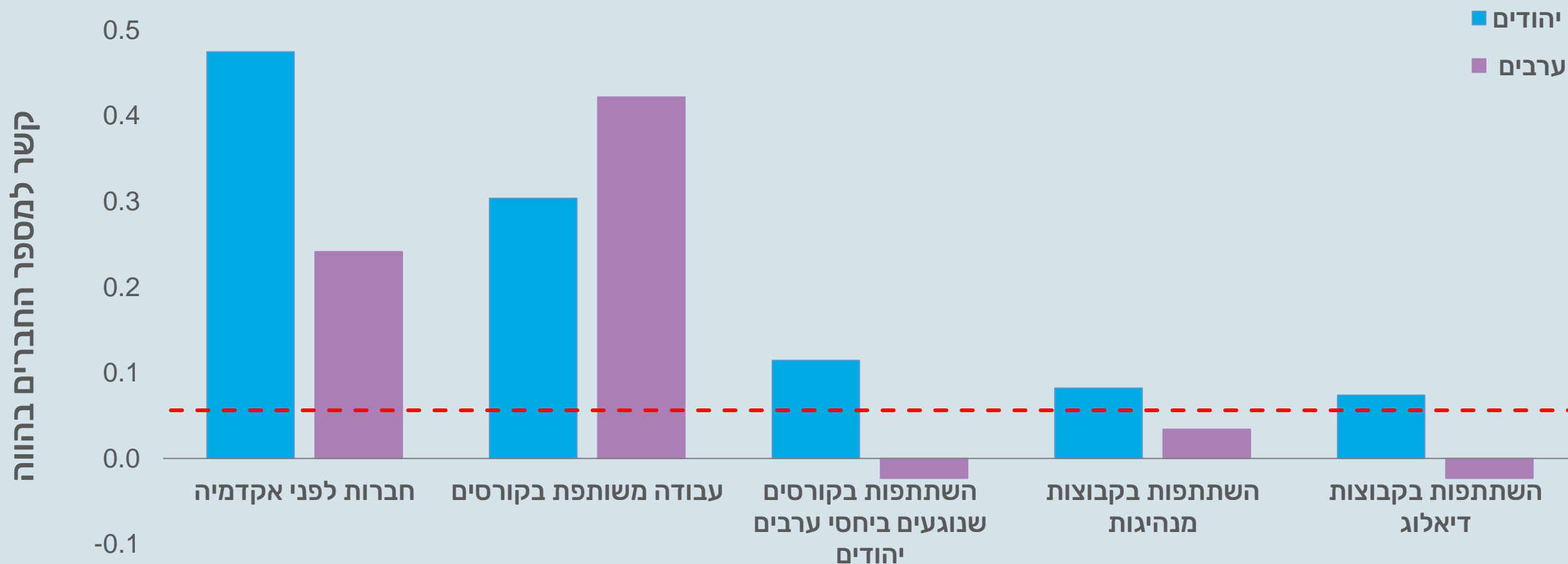
הגורמים
שמעצבים את
יחסי הסטודנטים

4

מסקנות

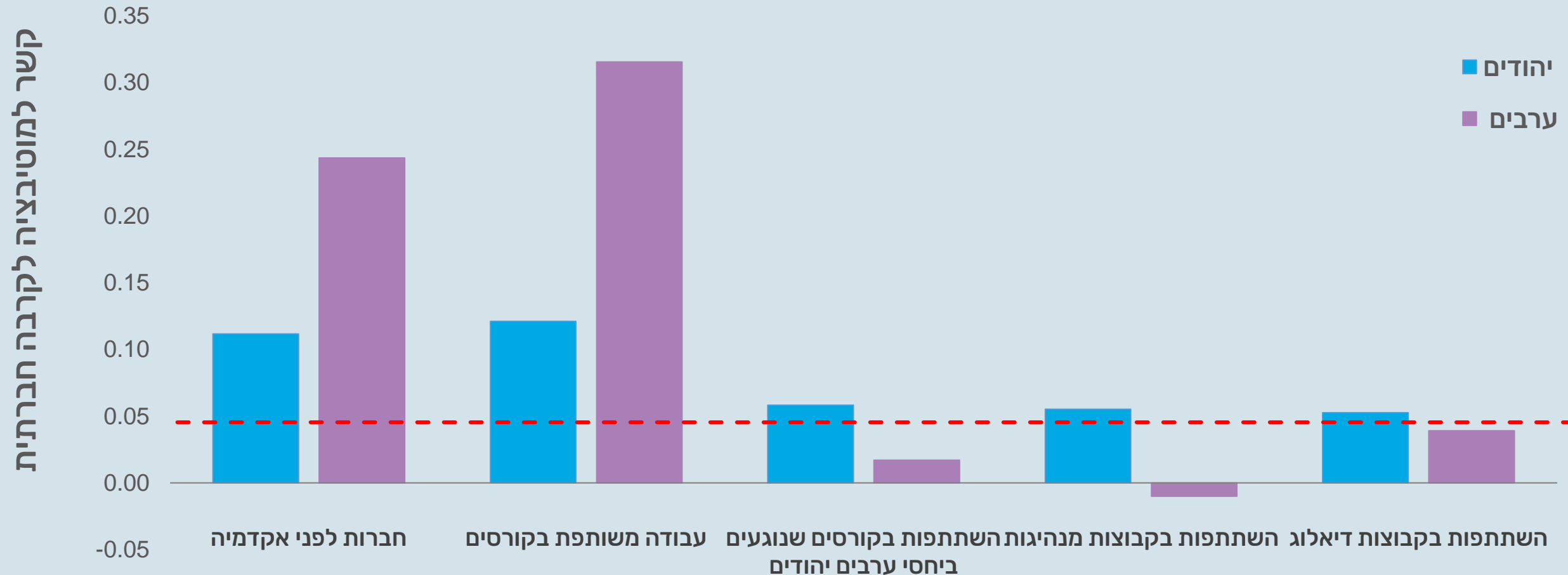
איזה מפגש באקדמיה מקדם חברויות בין ערבים ליהודים?

- ◀ עבודה משותפת בקורסים היא מנבא משמעותי ליצירת חברויות בקרב סטודנטים ערבים ויהודים
- ◀ שאר המפגשים מנבאים חברויות אך רק בקרב יהודים, והשפעתם נמוכה יותר

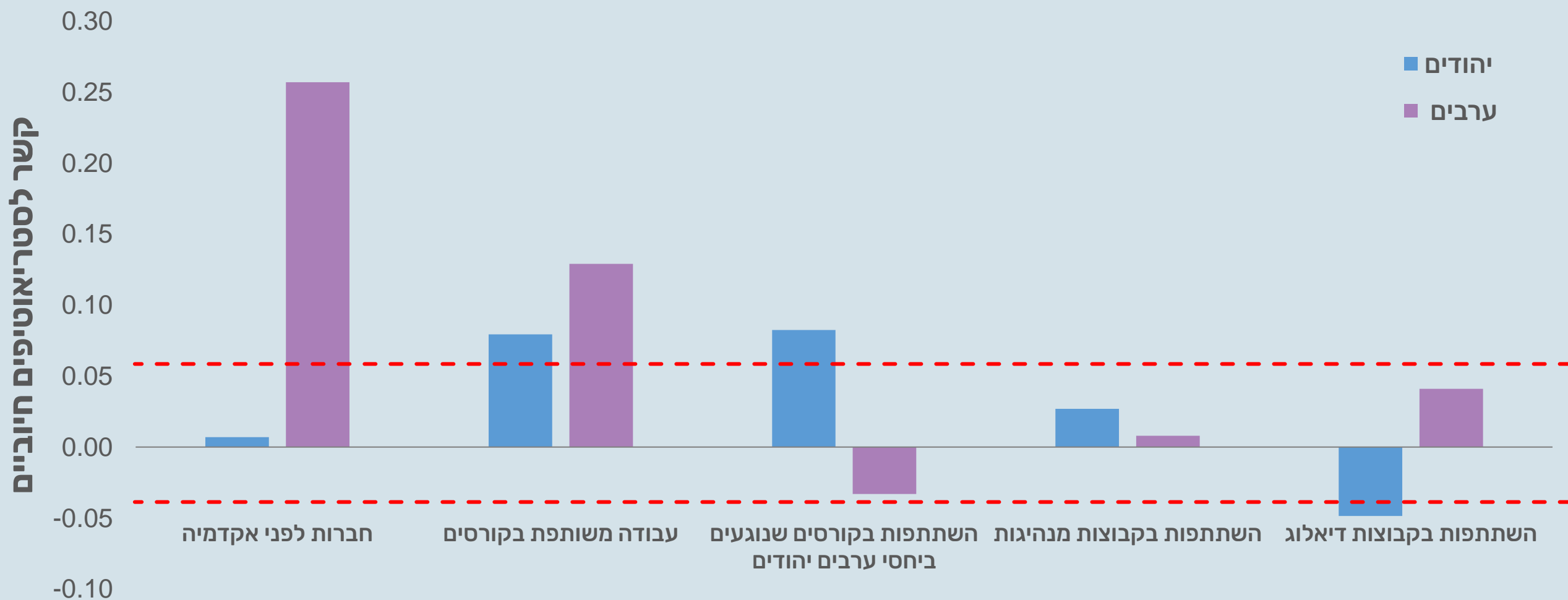
איזה מפגש באקדמיה מנבא מוטיבציה לקרבה חברתית?

- ◀ עבודה משותפת בקורסים היא מנבא משמעותי למוכנות לקרבה חברתית בקרב ערבים ויהודים
- ◀ שאר המפגשים מנבאים מוכנות אך רק בקרב יהודים, והשפעתם נמוכה יותר

איזה סוג מפגש מנבא סטראוטיפים חיוביים יותר?

עבודה משותפת בקורסים מנבאת סטראוטיפים יותר חיוביים ◀

בחינת גורמים מוסדיים

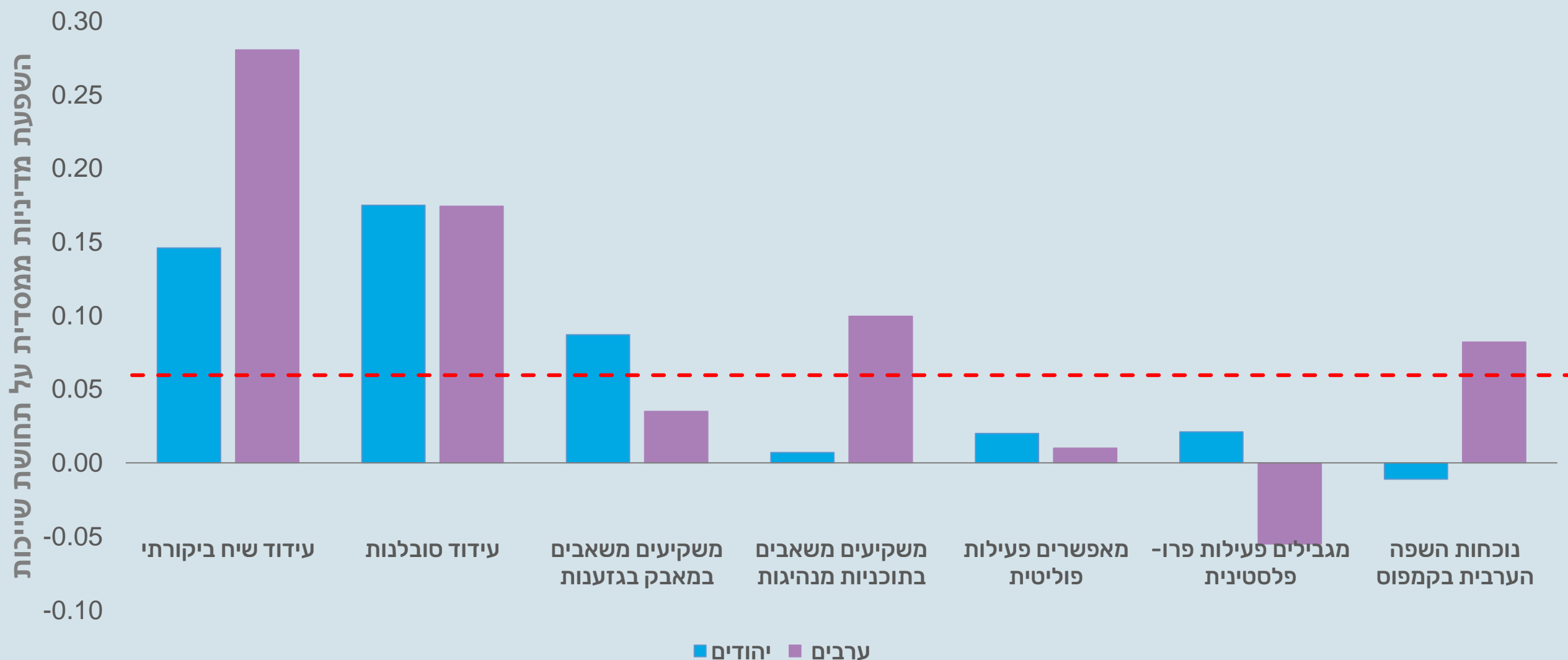
מדיניות ממסדית:

באוניברסיטת/מכללת _____:

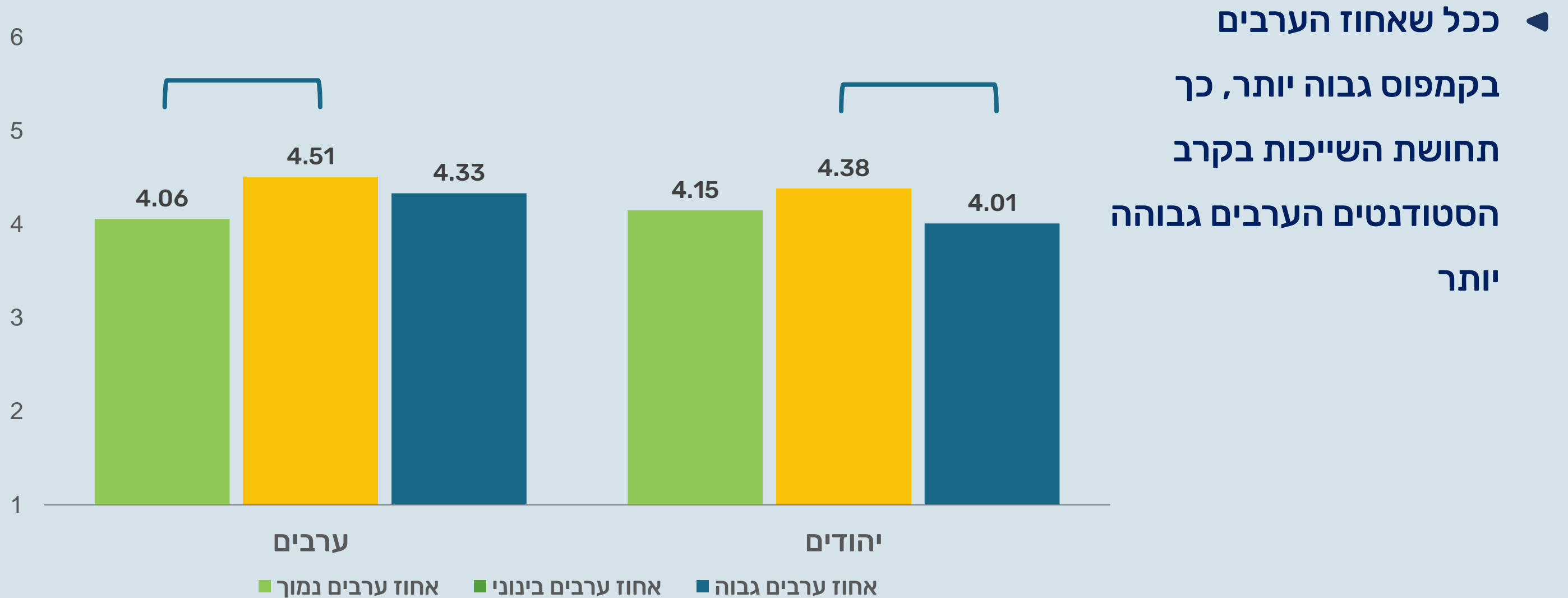
- ◀ מעודדים סטודנטים לגלות סובלנות כלפי האחר והשונה
- ◀ מאפשרים לסטודנטים להציג דעות שונות בנושאים מעוררי מחלוקת
- ◀ משקיעים משאבים למאבק בגזענות בקמפוס
- ◀ משקיעים משאבים בתוכניות חברתיות או תוכניות מנהיגות משותפות בין ערבים ויהודים
- ◀ מאפשר קיום מחאה או פעילות פוליטית בקמפוס
- ◀ מגביל פעילות פוליטית פרו-פלסטינית בקמפוס
- ◀ השפה הערבית נוכחת בקמפוס (מבחינת דיבור, שילוט וכו')

מדיניות שמעודדת שיח ביקורתי וסובלנות מנבאת תחושת שייכות למוסד

עידוד שיח ביקורתי ועידוד סובלנות מנבאים שייכות גבוהה למוסד בקרב סטודנטים ערבים ויהודים

ככל שיש יותר ערבים, הם מרגישים יותר שייכים, אבל היהודים פחות

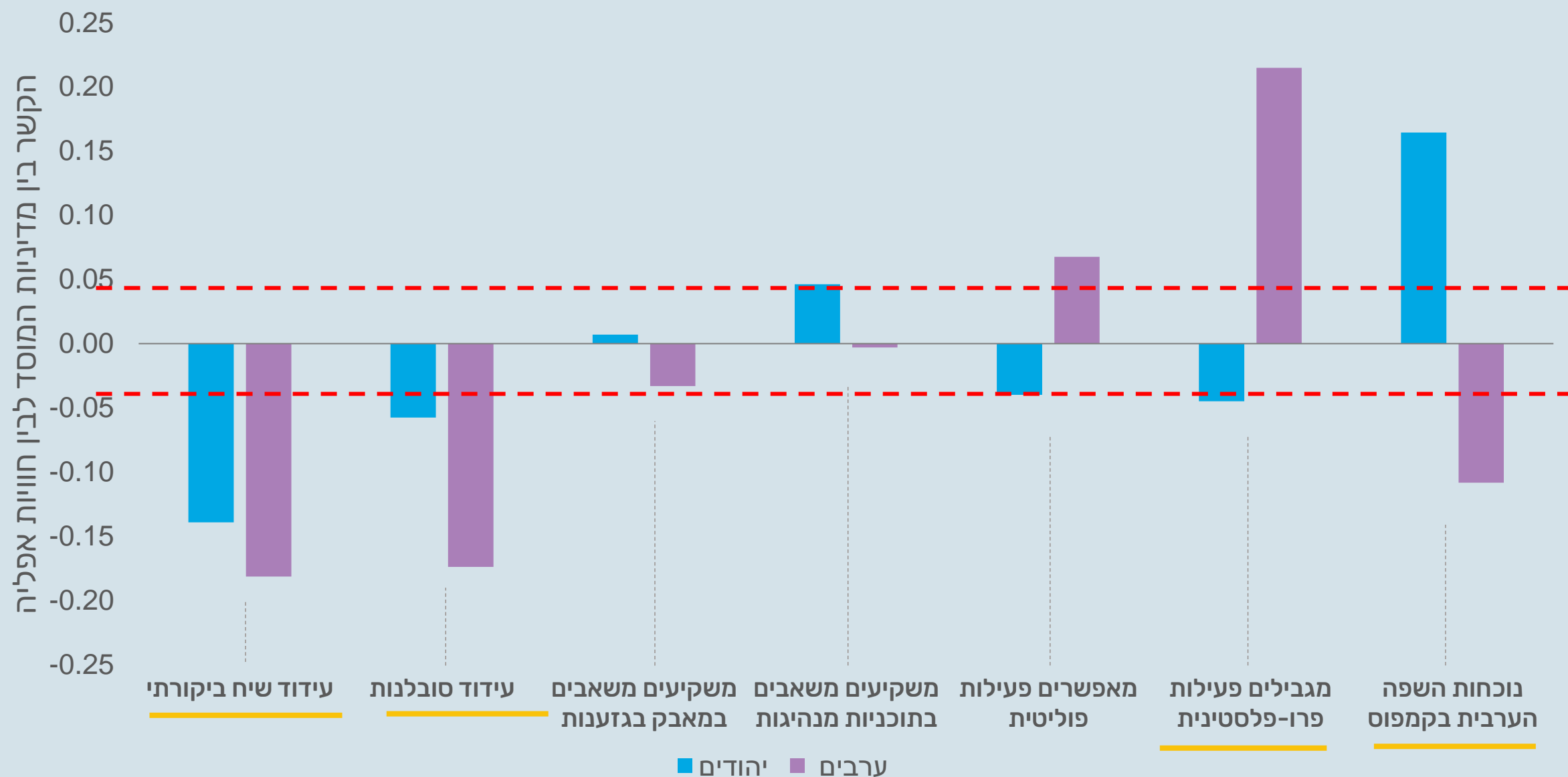

תחושת השייכות תלויה בסוג המוסד ואחוז הסטודנטים הערבים

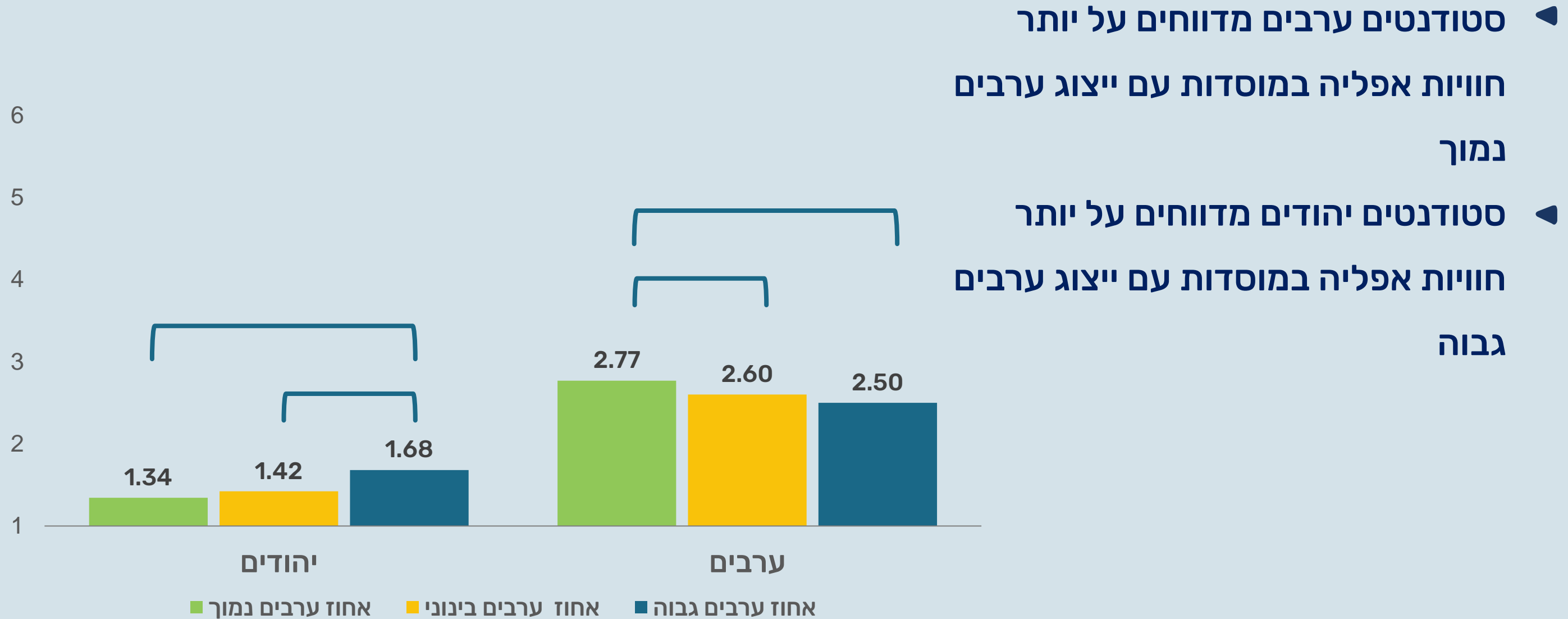

מדיניות שמעודדת שיח ביקורתי וסובלנות מנבאת פחות חוויות אפליה

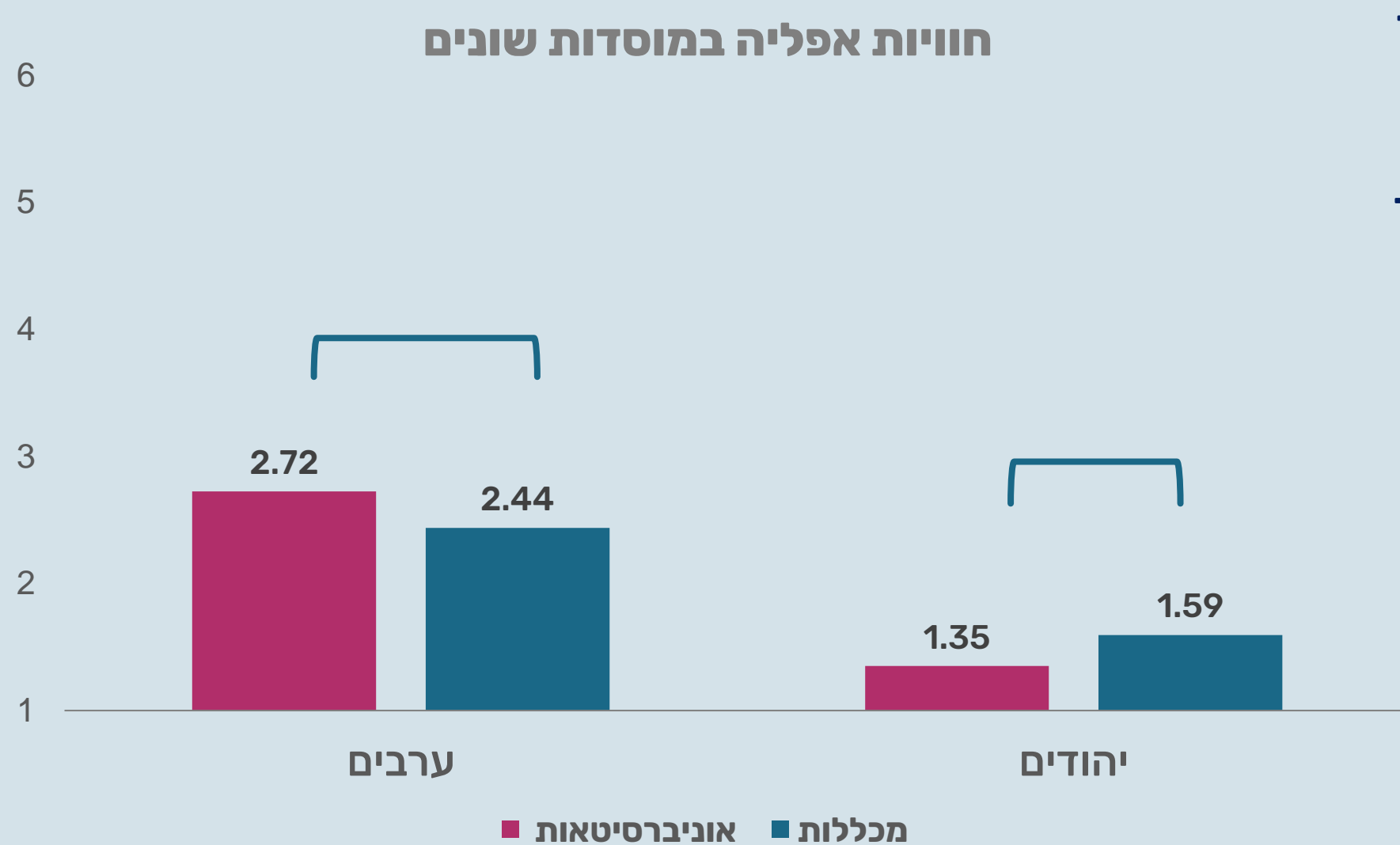
מדיניות מעודדת שיח ביקורתי וסובלנות מנבאת פחות חוויות אפליה בקרב ערבים ויהודים

חוויות האפליה של סטודנטים תלויים אחוז הסטודנטים הערבים

חוויות האפליה של סטודנטים תלויים בסוג המוסד האקדמי

- ▶ סטודנטים ערבים מדווחים על יותר חוויות אפליה באוניברסיטאות
- ▶ סטודנטים יהודים מדווחים על יותר חוויות אפליה במכללות

סיכום | הגורמים שמעצבים את יחסי הסטודנטים

◀ **עבודה משותפת בקורסים היא המנבא החזק ביותר ליצירת חברויות באקדמיה והגברת מוטיבציה לקרבה חברתית, כמו גם לסטריאוטיפיים חיוביים יותר**

◀ **מוסדות אשר נתפסים כמעודדים שיח ביקורתי וסובלנות מייצרים תחושת שייכות גבוהה יותר למוסד ומפחיתים חוויות אפליה.**

◀ **בחלק מהגורמים יש תפיסת סכום אפס - על פיה כשקבוצה אחת "מרוויחה" השנייה בהכרח "מפסידה"**

על סדר היום

1

שיטה

2

עמדות
ותפיסות
הסטודנטים

3

הגורמים
שמעצבים את
יחסי הסטודנטים

4

מסקנות

קיים פוטנציאל במרחב האקדמי לקידום זהות משותפת וקרבה בין סטודנטים יהודים וערבים

◀ בממוצע יהודים וערבים כאחד מרגישים שייכות במידה דומה למוסדות האקדמיים בהם הם לומדים

◀ במהלך הלימודים נוצרות חברויות חדשות בין סטודנטים יהודים וערבים

עצם השהות המשותפת באקדמיה אינה מובילה בפני עצמה לשינוי חברתי חיובי

- ◀ המרחב הלימודי המשותף עדיין לא מממש את הפוטנציאל שלו
- ◀ לא נראה שיפור משמעותי בעמדות ובתפיסות סובלניות בין הקבוצות
- ◀ לאורך השנים באקדמיה תחושת השייכות של הסטודנטים הערבים פוחתת בעוד חווית האפליה עולה.

עבודה משותפת בקורסים היא סוג המפגש האפקטיבי ביותר לשיפור היחסים

◀ קורסים וסמינרים שכוללים עבודה משותפת תורמים לביסוס תפיסות חיוביות, וקידום חברויות בין יהודים לערבים

◀ סוגי המפגש שבמהותם כוללים תכנים הקשורים ליחסי ערבים-יהודים, מתקשרים למוטיבציה גבוהה יותר לקרבה חברתית רק בקרב סטודנטים יהודים

מדיניות המוסד בנושאי סובלנות ושיח ביקורתי עשויה להשפיע לטובה על טיב היחסים

קידום מסרים של עידוד סובלנות לצד שיח ביקורתי יכול להשפיע לטובה על
חיזוק הזהות המשותפת של סטודנטים יהודים וערבים

תפיסת סכום אפס מהווה חסם לקידום מפגש מיטבי בין הקבוצות

◀ כדי לשנות את התפיסה על פיה מדיניות שמיטיבה עם קבוצה מסוימת

באה על חשבון הקבוצה שנייה, יש חשיבות בהצגת הנגשה וגיוון

בקמפוס כמטרה משותפת שתיטיב עם כלל הסטודנטים

גם פעולות שמחזקות קשרים אישיים לא בהכרח מפחיתות אי-השוויון

◀ סטודנטים ערבים לא תופסים שישנן רמות גבוהות של אפליה גלויה נגדם בקמפוס, אך הם מאמינים שסטודנטים יהודים מופלים לטובה

◀ סטודנטים יהודים אינם תופסים את עצמם כבעלי פריבילגיות, ואף נוטים להאמין כי קיימת העדפת-יתר לסטודנטים הערבים

◀ בכדי לקדם שיוויון בין הקבוצות חשוב להגביר רגישות לאי שיוויון בקרב חברי הקבוצה החזקה

האוניברסיטה
העברית
בירושלים

אקורד • אֶכּוֹרְד • aChord

פסיכולוגיה חברתית: علم النفس الاجتماعي للتغيير الاجتماعي
לשינוי חברתי: Social Psychology for Social Change

קרן אדמונד דה רוטשילד

ABRAHAM INITIATIVES
مبادرات ابراهيم
יוזמות אברהם

תודה על ההקשבה

קרן אדמונד דה רוטשילד

ABRAHAM INITIATIVES
مبادرات ابراهيم
' יוזמות אברהם

המלצות מדיניות תوصיית סייססס

המלצות מדיניות תוֹסֵיִיִת סִיִסֵיִת

השקעה במסרים המקדמים קירבה בין קבוצות الاستثمار في رسائل تعزز التقارب بين المجموعات

קרן אדמונד דה רוטשילד

המלצות מדיניות תוֹצֵיאוֹת סִיפּאסאֹת

השקעה בלמידה משותפת בקבוצות קטנות الاستثمار في التعلّم المشترك في مجموعات صغيرة

קרן אדמונד דה רוטשילד

המלצות מדיניות תوصיית سياسات

הרחבת גבולות השיח ועידוד חופש ביטוי ושיח ביקורתי
توسيع حدود الحوار وتشجيع حرية التعبير والنقد

המלצות מדיניות תوصיות سياسات

הגברת תחושת השייכות של כלל הסטודנטים לקמפוס,
וחיזוק התפיסה ששייכות משותפת היא אפשרית ורצויה

زيادة الشعور بالانتماء للحرم الجامعي عند كل الطلاب وتعزيز الادراك بأن الانتماء المشترك
أمر وارد ومفضل

קרן אדמונד דה רוטשילד

ABRAHAM INITIATIVES

مبادرات ابراهيم

יוזמות אברהם

תודה על ההקשבה

شكراً على الإصغاء

